

KOMPARÁCIA PRÍJMOVEJ CHUDOBY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

COMPARISON OF INCOME POVERTY IN THE SLOVAK REPUBLIC

Martina Marchevská

ABSTRACT

The aim of the contribution is on based research method – comparison, pointing out the measure of poverty in Slovakia in terms of the age of the persons, the type of households and extent of the risk of poverty according to economic activity and gender for the period 2010-2016. Despite the latest forecasts, „The proportion of the population with low income dropped last year” there is a part of the population, which shows the degree of poverty as an alarming. The subject of the survey is to point out the level of risk of poverty of the population in the Slovak Republic.

KEY WORDS *At-risk-of-poverty. A comparative analysis. The income of households. Slovak Republic.*

JEL classification: *E24, I32.*

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je na základe výskumnej metódy – komparácie, poukázať na vyvíjajúcu sa mieru chudoby na Slovensku z hľadiska veku osôb, typu domácností a miery rizika chudoby podľa ekonomickej aktivity a pohlavia za sledované obdobie 2010-2016. Aj napriek najnovším prognózam „Podiel obyvateľov s nízkymi príjmami vlani klesol“ existuje časť obyvateľstva, ktorá vykazuje mieru chudoby ako alarmujúcu. Predmetom skúmania je poukázať na mieru rizika chudoby obyvateľstva v Slovenskej republike.

KEÚČOVÉ SLOVÁ *Miera rizika chudoby. Porovnávacia analýza. Príjmy domácností. Slovenska republika.*

ÚVOD

Cieľom príspevku je na základe výskumnej metódy – komparácie, poukázať za sledované obdobie 2010-2016 vyvíjajúcu mieru chudoby na Slovensku z hľadiska veku osôb, typu domácností a miery rizika chudoby podľa ekonomickej aktivity a pohlavia.

Životná úroveň z ekonomického hľadiska je tvorená položkami, ktoré sú ovplyvňované kvantifikovanými ukazovateľmi. Medzi indikátory, ktoré sú považované v rámci merania životnej úrovne z hľadiska ekonomického, patria predovšetkým príjmy a výdaje, spotreba, kúpna sila, mzda, nezamestnanosť a cenová hladina (Michaelson a kol. 2009).

Medzi stelesnenia žiaducej utópie patrí napríklad Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1976), ktorý v článku 11.1 ustanovuje právo na ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením¹. Európska sociálna charta revidovaná (2009) či Charta základných práv Európskej únie, v ktorej ochrana ľudskej dôstojnosti je v článku 34.1 explicitne spojená s bojom proti chudobe². V mnohých štátoch, ktoré sú signatármi týchto dokumentov, vývoj v posledných desaťročiach smeroval k obmedzovaniu univerzalizmu, chápaného v slovníku Európskej sociálnej charty ako zabezpečenie skromných, ale dôstojných životných podmienok pre všetkých, a k znižovaniu zodpovednosti štátu za dôstojnosť života jeho obyvateľov. Početné analýzy konštatujú rozpájanie najvyšších právnych princípov a normotvorby, ktorá zasahuje do životných podmienok obyvateľstva (Lister 1998; Kusá 2017).

MATERIÁL A METÓDA

Analýzy uskutočnené v tomto článku sú založené na individuálnych údajoch z administratívneho zdroja informácií (ŠÚ SR) za obdobie 2010 – 2016. Predmetom skúmania je chudoba v Slovenskej republike.

Nasledujúce tabuľky tvorené v Excel nám zobrazujú vývoj miery rizika chudoby v rôznych aspektoch. Hodnoty v nasledujúcich tabuľkách sú uvedené v %.

Komparácia dát sa uskutočňuje nasledovne:

- miera rizika chudoby zakotvená v čase (tab. 1),
- miera rizika chudoby podľa typu domácnosti (tab.2)
- miera rizika chudoby podľa ekonomickej aktivity a pohlavia (tab.3).

¹ „Štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú právo každého jednotlivca na primeranú životnú úroveň pre neho a jeho rodinu, zahŕňujúce dostatočnú výživu, šatstvo, byt, a na neustále zlepšovanie životných podmienok.“

² Článok hovorí o uznávaní práva na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní „s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu všetkých osôb, ktoré nemajú dostatok prostriedkov“.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Podľa analýz ŠU SR ukazovatele miery rizika chudoby z hľadiska Slovenskej republiky nie sú tak vysoké. Predstavujú 12,7 % v roku 2016 na báze domácností a hodnoty sú nižšie ako priemer EÚ. Slovensko zaradujeme v rebríčku hodnotenia EÚ v tomto ukazovateli k „jedným z najmenej problematických“.

Miera rizika chudoby pre štáty EÚ-28, ktorá je vypočítaná ako vážený priemer celoštátnych výsledkov, skrýva značné rozdiely medzi členskými štátmi EÚ. V ôsmich členských štátoch, konkrétne v Rumunsku (25,4 %), Lotyšsku (22,5 %), Litve (22,2 %), Španielsku (22,1 %), Bulharsku (22,0 %), Estónsku (21,6 %), Grécku (21,4 %) a Chorvátsku (20,0 %), sa pätina alebo viac obyvateľov považovala za osoby, ktorým hrozilo riziko chudoby; rovnako to bolo aj v prípade Srbska (25,4 %), Turecka (23,1 %, údaje za rok 2013) a bývalej Juhoslovanskej republiky Macedónsko (21,5 %). Najnižší podiel osôb, ktorým hrozilo riziko chudoby, bol zaznamenaný v Českej republike (9,7 %) a v Holandsku (11,6 %) a relatívne nízky podiel obyvateľov, ktorým hrozilo riziko chudoby, hlásilo aj Nórsko (11,9 %) a Island (9,6 %) (Eurostat, 2015).

Pri bádaní vychádzame z predpokladu, že chudoba je jedným z determinantov majetkovej chudoby a je sprevádzaná množstvom negatívnych sociálnych javov. Zámerom v je použiť koncept merania chudoby. Pritom sa neopomína, že prístupov k definovaniu a meraniu chudoby je veľké množstvo.

Vychádzame z toho, že za indikátor blahobytu sa bude považovať príjem, ale v prípade voľby stanovenia hranice chudoby je to už o čosi náročnejšie, pretože v podmienkach SR nie je jasne resp. zreteľne definovaná hranica chudoby. Do úvahy berieme množstvo hľadísk, ale predsa v konečnom dôsledku je hranica chudoby neraz určená akokoľvek resp. ľubovoľne.

V skutočnosti nie je až také dôležité, aká je presná hodnota ukazovateľa chudoby, ale podstatnejšie je, či v čase dochádza k poklesu alebo naopak k nárastu miery chudoby.

Východiská merania chudoby

Určenie hranice chudoby môže byť založené na objektívnom/subjektívnom a absolútnom/relatívnom prístupe. Rozdiel medzi objektívnym a subjektívnym prístupom je zjavný. Čo sa týka absolútnych a relatívnych hraníc chudoby, niektorí autori sa domnievajú, že v ekonomicky vyspelých krajinách absolútne hranice chudoby nemajú svoje opodstatnenie, o čom by sa dalo polemizovať.

V tabuľke 1 môžeme sledovať vývoj miery rizika chudoby zakotvenú v čase za obdobie 2010 – 2016. Sledovaní respondenti sú:

- osoby spolu,
- osoby vo veku od 0 – 17 rokov,

- osoby vo veku 18 – 64 rokov,
- osoby vo veku 65+ rokov.

Podľa tabuľky najohrozenejšími skupinami obyvateľstva, ktoré trpia mierou rizika chudoby zakotvanej v čase sú deti a mladiství vo veku 0 – 17 rokov. V priemere je to 12,63 %. V období 2010 – 2012 môžeme pozorovať postupné klesanie miery rizika, hodnoty neprekročili celkový priemer. Najväčšiu mieru rizika chudoby zakotvanej v čase pri danej skupine môžeme vidieť v roku 2013, kde výsledok prevyšoval priemer o 0,67 %. Nasledujúce roky 2014 – 2016 sa pohybujú na úrovni približne 13,01 %.

Najmenej ohrození mierou rizika chudoby zakotvanej v čase sú osoby vo veku 65 a viac rokov. V priemere predstavujú 1,33 % ohrozených. Ak sa pozrieme na vývoj sledovaného obdobia môžeme vidieť, že miera rizika chudoby postupne klesala v rokoch 2010 – 2013. V roku 2014 vzrástla na 1,5 %. V ďalšom období 2015 – 2016 dosahovala rovnakú úroveň hodnôt a to 1,3 %.

Tabuľka 1. miera rizika chudoby podľa veku za sledované obdobie 2010 – 2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Osoby spolu	7,3	7,0	6,0	7,4	8,1	7,6	7,3
0-17	12,7	12,0	11,1	13,3	13,2	13,0	13,1
18-64	7,1	7,0	5,7	7,1	8,2	7,4	6,9
65+	1,9	1,2	1,1	1,0	1,5	1,3	1,3

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk>

Tabuľka 2 zobrazuje mieru rizika chudoby podľa typu domácnosti za sledované obdobie 2010 – 2016. Sledovaní respondenti sú:

- osoby spolu,
- jednotlivec,
- jednotlivec so závislými deťmi,
- dvaja dospelí,
- dvaja dospelí s jedným závislým dieťaťom,
- dvaja dospelí s dvomi závislými deťmi,
- dvaja dospelí s tromi a viac závislými deťmi,
- domácnosť bez závislých detí,
- domácnosť so závislými deťmi.

Z tabuľky 2 je zrejme, že najviac ohrození mierou rizika chudoby sú dvaja dospelí s tromi alebo viac závislými deťmi v priemere až 31,93 % za sledované obdobie. Za najviac kritické

obdobie sa považujú roky 2011 – 2012. Miera rizika chudoby v tomto období predstavuje najvyššiu mieru hodnoty. V roku 2012 je to až 35,1 %, čo znamená o 3,17 percentuálneho bodu viac ako je celkový priemer. V roku 2013 – 2014 sa riziko chudoby znižovalo, v roku 2014 dosiahlo najnižšiu úroveň 28,4 % spomedzi sledovaných rokov. V nasledujúcom období hodnoty opäť vzrástli v roku 2015 na 32,9 % a v roku 2016 až na 34,8 %.

Hneď za dvomi dospelými s tromi alebo viac závislými deťmi nasleduje jednotlivec so závislými deťmi. Celkový priemer pozorovanej skupiny predstavuje 29,01 %. V tabuľke môžeme pozorovať postupný nárast miery rizika chudoby v rokoch 2010 – 2014. V roku 2015 hodnota mierne klesla (o 0,7 percentuálneho bodu) na úroveň 29,9 %. V roku 2016 sa hodnota zvýšila mierne nad úroveň priemeru (o 4,59 percentuálneho bodu) až na 33,6 %. Ak porovnávame rok 2016 s rokom 2010 hodnota sa rapídne dvihla až o 8,6 %.

Tabuľka 2. Miera rizika chudoby podľa typu domácnosti

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Osoby spolu	12,0	13,0	13,2	12,8	12,6	12,3	12,7
Jednotlivec	19,1	18,7	19,3	15,5	15,7	15,0	15,5
Jednotlivec so závislými deťmi	25,0	26,4	27,5	30,1	30,6	29,9	33,6
Dvaja dospelí	6,3	5,3	6,9	6,3	7,5	6,9	5,4
Dvaja dospelí s 1 závislým dieťaťom	12,0	13,2	12,4	10,0	13,2	9,2	10,5
Dvaja dospelí s 2 závislými deťmi	11,0	13,1	14,3	13,2	11,4	14,7	14,8
Dvaja dospelí s 3 alebo viac závislými deťmi	29,8	32,6	35,1	29,9	28,4	32,9	34,8
Domácnosti bez závislých detí	8,1	7,9	9,0	7,5	8,6	7,9	7,2
Domácnosti so závislými deťmi	15,0	16,8	16,5	16,3	16,0	15,7	17,2

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk>

Ak by sme porovnali jednotlivca so závislými deťmi resp. dvoch dospelých s tromi alebo viac závislými deťmi napr. s dvomi dospelými, tieto výsledky merania sa výrazne odlišujú v meraní a hodnotení výsledkov v tabuľke. Z opačného pohľadu dvaja dospelí predstavujú najnižšie hodnoty miery rizika chudoby. Celkový priemer, ktorý dosahujú je 6,37 % v porovnaní s najkritickejšou skupinou je to o 25,56 % menej.

V tabuľke 3 môžeme vidieť hodnoty miery rizika chudoby podľa ekonomickej aktivity a pohlavia. Sledovaní respondenti sú muži a ženy rozdelení do štyroch skupín:

- pracujúci,
- nepracujúci,
- dôchodcovia,
- iné neaktívne osoby.

Jednotlivým skupinám v spoločnosti hrozí riziko peňažnej chudoby v rozdielnej miere. V roku 2016 bol zaznamenaný pomerne malý rozdiel v miere rizika chudoby medzi mužmi a ženami, najnovšia miera zodpovedá údaju 19,75 % u mužov v porovnaní s mierne vyšším údajom (19,8 %) u žien.

Rozdiely v miere chudoby boli väčšie, keď sa obyvateľstvo klasifikovalo podľa ekonomickej aktivity (viď tabuľka 2). Mimoriadne zraniteľnou skupinou sú podľa očakávania nezamestnaní. Na Slovensku hrozilo v roku 2016 riziko chudoby takmer polovici (47,6 %) všetkých nezamestnaných osôb.

Tabuľka 3. Miera rizika chudoby podľa ekonomickej aktivity a pohlavia

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Muži a ženy spolu	Pracujúci	5,7	6,3	6,2	5,7	5,7	6,0	6,5
	Nezamestnaní	41,1	42,6	44,6	43,8	48,7	45,5	47,6
	Dôchodcovia	6,7	6,3	7,7	6,6	6,7	6,2	6,0
	Iná neaktívna osoba	16,5	18,5	17,9	17,4	16,7	15,7	19,8
Muži	Pracujúci	5,9	6,7	6,6	5,9	6,1	6,5	6,9
	Nezamestnaní	42,3	42,3	45,9	48,5	53,6	48,5	49,8
	Dôchodcovia	3,9	3,6	5,8	4,4	5,3	4,4	4,9
	Iná neaktívna osoba	15,1	17,0	15,0	16,0	14,7	14,1	17,4
Ženy	Pracujúci	5,4	5,9	5,6	5,5	5,3	5,5	6,0
	Nezamestnaní	39,7	42,9	43,2	39,0	43,7	42,0	45,2
	Dôchodcovia	8,2	7,7	8,8	7,8	7,5	7,3	6,8
	Iná neaktívna osoba	17,6	19,7	20,3	18,4	17,9	16,6	21,2

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk>

Čo sa týka nezamestnaných mužov a žien spolu, vymedzené veličiny dosahujú najkritickejšie výsledky. Za sledované obdobie 2010 – 2016 sa miera rizika chudoby zvýšila zo 41,1 % na 47,6 %, pričom v rokoch 2011 – 2012 hodnota stúpala. Nasledujúci rok 2013 dosahoval 43,8 %. V roku 2014 hodnota opäť rapídne vzrástla (až o 4,9 percentuálneho bodu) na 48,7 %. V nasledujúcom období 2015 sa stav zlepšil a hodnota opäť klesla na 45,5 %. V roku 2016 sa hodnoty mierne zdvihli o 2,1 % a dosahovali 47,6 %. Oproti roku 2010 je to rozdiel 16,5 %.

V prípade osôb, ktoré mali zamestnanie, hrozilo riziko chudoby s oveľa menšou pravdepodobnosťou (v priemere 6,01 % v roku 2016). Miera rizika chudoby (po sociálnych transferoch podľa ekonomickej aktivity a pohlavia, viď tabuľka 1) na Slovensku zostala v období rokov 2010 – 2016 takmer stabilná, pričom sa zvýšila zo 5,7 % na 6,5 % u pracujúcich mužov a žien spolu. V roku 2011 miera rizika chudoby u pracujúcich obyvateľov Slovenska vzrástla (o 0,6 percentuálneho bodu) až na 6,3 %. V nasledujúcom období 2012 – 2014 miera rizika chudoby

klesala. Až v roku 2015 opäť vzrástla na hodnotu 6,0 %. V roku 2016 môžeme vidieť ako sa sledovaná veličina výrazne zvýšila oproti roku 2010 až o 0,8 %.

U dôchodcov (muži a ženy spolu) hodnota mierne klesala zo 6,7 % na 6,0 %, pričom v období rokov 2010 – 2011 sa miera rizika chudoby znížila o 0,4 percentuálneho bodu a následne v roku 2012 nepatrne vzrástla (o 1,4 percentuálneho bodu) a dosiahla úroveň 7,7 %, v nasledujúcom roku 2013 hodnota klesla (o 1,1 percentuálneho bodu) a dosiahla úroveň 6,6 % v ďalšom roku 2014 hodnota opäť vzrástla (o 0,5 percentuálneho bodu) na 6,7. Nasledujúce roky 2015 – 2016 opäť hodnota klesala a dostala sa na hodnotu 6,0 %.

ZÁVER

Podľa najnovších prieskumov Sociologického ústavu SAV: Kusá, 2018) uviedla , že „vlni vzrástlo (35,4 percenta) riziko chudoby domácností s tromi a viac deťmi a v posledných rokoch je na Slovensku vyššie ako európsky priemer (v roku 2016 SR 34,7 percenta a EÚ 26,9 percenta). *"Z výskumu ďalej vyplýva, že až 52,4 percenta jednorodičovských domácností a 42,1 percenta domácností s tromi a viac deťmi v roku 2017 nedokázalo čeliť neočakávaným výdavkom, 30,2 percenta jednorodičovských domácností a 24 percent domácností s tromi a viac deťmi si nemôže dovoliť každý druhý deň mäsité jedlo, rybu alebo hydinu,"* (priemer SR 14,8 %).

POĎAKOVANIE

Príspevok je výstupom z projektu Kega 035PU-4/2016.

LITERATÚRA

- Eurostat. (2015). Štatistika rozdelenia príjmov. [online]. [cit. 24. augusta 2018]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Income_distribution_statistics/sk&oldid=357493
- Kusá, Z. (2017). Za hranice solidarity. Obhajovaním princípe dôstojnosti pre všetkých1. *Sociológia* , 49 (5), 507-541.
- Lister, R., 1998: From equality to social inclusion: New Labour and the welfare state. *Critical Social Policy* 18 (2), 215-225.
- Michaelson, A., T. Sam, a M. Nic, 2009. *National accounts of wellbeing: bringing real wealth onto the balance sheet*. New economics foundation. ISBN 978-1- 904882-50-3.
- Sav (2018). Chudoba naďalej oberá deti na Slovensku o životné šance

http://www.sav.sk/index.php?doc=services-news&source_no=20&news_no=7619

Statistical Office of the Slovak Republic. [online]. [cit. 24. augusta 2018]. Dostupné z:

<http://www.statistics.sk/pls/elisw/metainfo.explorer>

*Príspevok z medzinárodnej vedeckej korešpondenčnej konferencie EAEP 2018, 21. – 23. október 2018 (Prešov, Slovenská republika).

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Martina Marchevská, PhD., Fakulta Manažmentu, Prešovská univerzita v Prešove,
Konštantínova 16, 080 01 Prešov, Slovenská republika; e-mail: m.marchevska@gmail.com